

ИВАН П. СЛАВЕЙКОВ
ПРЕДГОВОР КЪМ ВТОРАТА
ЧАСТ

chitanka.info

ПРЕДГОВОР КЪМ ВТОРАТА ЧАСТ^[0]

Събирачът на „Българските притчи“ имаше горещо желание да види целия свой труд обнародван, преди да се прости с тоя свят, както и да довърши историята на тяхното събиране. Съдбата обаче го лиши от това удоволствие. И сега, като се падна нам честта да поднесем начитащата публика втората част на тия Притчи, тъй както той я остави готова за обнародване, без никакви от наша страна изменения, считаме за своя длъжност да прибавим няколко реда като допълнение към историята им, както и да дадем някои пояснения, които ни се налагат като необходими в случая.

От Стара Загора П. Р. Славейков избяга със семейството си в Трявна и оттам отиде сам в Търново да дири работа, и се установи в една тъмна и затънтена стая в най-долния етаж на един хан, гдето откри писалище за прошенописане. Лица, които са ходили да го спхождат там него време, са разказвали, че той бил неутешим за загубите си в Стара Загора и че за да убива времето и да разсява тъгата си, още тогава бил взел да набира на масата си нови тефтери и тетрадки, в които отново да записва и набира нови материали. В едно писмо до мене^[1] той в скръбта и отчаянието си отиваше дотам, щото да не иска да преживее тая загуба. „Здрав съм уж телесно — казваше той (31 окт. 1877), — но душевно тъй страдам, щото желая смъртта, която видях без страх. Не мога да прежаля големите загуби, които ме сполетяха в отношение на книжовните ми трудове, които са невъзвратими, защото нищичко не избавих. Излязохме всинца току-кажи по една риза; но всичко друго пак може да се попълни, каквото е било, само това няма да се постигне никога. От това колкото загубата е моя и ваша, толкоз повече е и на народа, който се лишава тоже от

неоценими за него сбирки и трудове. Работя уж и сега изново, но нити време ми остава доста, нити присърце вече имам, нити необходимата за това бодрост, защото съм вече изнурен и застарял, и убит духом...“^[2]

Решението на русите да минат Балкана през зимата скоро извади покойния из униинето, в което беше паднал, съживи отпадналия негов дух, като го призова с нови сили и надежди към нова деятелност. Генералният щаб на руската армия подири човек с авторитет и знающ местностите и хората. За такъв всички запитани посочили на П. Р. Славейкова, който бил извикан из Трявна, гдето временно бил проведен като началник със специална мисия да се грижи за настаняване на бежанците и да следи и наблюдава, та да дава сведения за действията и движенията на турските войски отвъд Балкана. Като му се поискало мнението относително възможността да се минат балканите посред зима, той го изложил в дълга записка, подадена на Генералния щаб, със следующите думи начело, написани с едри букви: „Балканите вред могат да се минат“, след които следвало подробно описание на всичките малки и големи проходи, на разстоянията и характера на околните местности. Верността на тия сведения той подкрепил с клетва. Понеже на генерал Скобелева била възложена важна задача в минаването на Балкана, покойният бил поканен лично да го придружи и преведе през Химетлии, което извърши благополучно и присъства при битката на Шейново, гдето с възхищение видя как храбро и неустрашимо се биеше българското опълчение редом с руските войски. От него момент покойният станал неразделим другар на великия руски пълководец, който високо ценил услугите му, и ходил дори до под стените на Цариград.^[3] След сключването на мира покойният бил извикан в Одрин, отгдето го назначили и пратили за чиновник за особени поръчки при сливенския губернатор (1878).

Когато през 1874 П. Р. Славейков беше учител за кратко време в Одрин (след като беше изпълнил мисията си в Македония), той беше оставил един-два сандъка с по-непотребни нему книги и ръкописи. Тия сандъци одринската община беше задържала срещу надвзета заплата, понеже покойният внезапно и без време беше вдигнат и откаран от властите в Цариград поради някои дългове и интриги на враговете му. Благодарение на това случайно обстоятелство тия сандъци оцеляха и

покойният ги взе със себе си, като се вдигна от Одрин и замина да поеме новата си длъжност в Сливен. В тия сандъци за щастие той намери някои части от по-стари свои ръкописи, между които и един тефтер с няколко хиляди записани пословици; тия именно пословици, тъй случайно останали и намерени, му послужиха за ядка на новата му, настояща сбирка. Макар че от 1879 г., когато покойният мина в Търново, повикан да участва в Първото Велико събрание, дори до 1888 г., когато му се случи вторият удар, той водеше деятелен обществен живот и вземаше най-живо участие във всичките борби и събития, с които са препълнени първите страници на новия наш политически живот, по добит навик той никога не изгубваше минутите на свободното си време да се занимава с любимите свои литературни занятия. Той все намираше време да записва песни, приказки, пословици и да работи нещо по езика и книжнината. След като се оттегли от политическа деятелност през 1884 г., той беше взел да съсредоточава труда си главно върху две неща: изработването на български речник и събирането на пълна сбирка от пословици. Но политическите събития в княжеството от време на Съединението не бяха от естество да го оставят съвсем на тихо и спокойно занятие, тъй щото от речника си той едва изработи половината, а от пословиците беше отново успял да събере повече от 16 хиляди. Понеже тия последните представляваха по-готов материал за обработване, той се реши тях да издаде най-напред. Неговата цел беше тия пословици да бъдат като огледало на живия език, тъй както се говори от народа в главните му наречия. За да постигне тая цел по-лесно, той напусна общеприетото правописание, като го измени в направление да бъде по-близо до говоримия език. Заедно с това той кроеше да даде повода или историята на по-голямата част от пословиците, да посочи на смисълта и употребението им, да даде тълкование на непознатите или малко познати думи и да напъстри страниците с езикословни и други бележки и пояснения. Този план беше широк, но покойният имаше условията да го изпълни. Обаче той едва можа да го положи до една степен в действие в първите две-три букви, преработени през 1887–1888 г. В края на тая последна година извънредни вълнения, докарани от печалните събития в княжеството, които докачиха и домашното му спокойствие, способстваха да получи втория си апоплектически удар, от който се повдигна през пролетта на 1889 г., тоя път вече със следи,

които осуетиха намерението му. Защото като не можеше да говори свободно, нито да държи перото тъй яко, нито да работи освен по един-два часа на ден, и то мудро, и като съзнаваше сам положението си, той реши да побърза да печата материала тъй, както беше го събрал, без пълна обработка. Както казахме, той искаше догде е жив, да види поне една от своите сбирки — най-интересната за него, защото е свързана почти с историята на целия му живот — обнародвана, и само едно ново и съвсем неочаквано нещастие с тях осуети това негово желание.

Щом прочее покойният се вдигна от втория удар, въпреки съвета на докторите и настояването на своите да не се залавя тъй бързо с уморителна работа, каквато е печатането на книга, той почна да печата пословиците тъй, както бяха записани и с ония бележки и пояснения само, направени бързom при записването им или преписването им. По тоя начин в началото на 1890 г. първата част на „Българските притчи“, с начало на историята им, писана от самаго него, излезе из печат, след което покойният се залови с преписването и допълването тук-таме на втората им част. Ако помня добре, в началото на 1891 г. той представи в Министерството на просвещението половин от материала преписан, за да иска съдействие за отпечатване на втората част. Тоя ръкопис лежа дълго време в министерството и когато се подири, узна се, че бил изгубен. Дълго време още се мина с безполезно дирене, догде най-после покойният се принуди (1892–1893 г.) при всичките си слаби сили да предприеме изново да препише изгубените пословици от оригинала, който за щастие беше запазен, а с тая работа той загуби повече от година време. Той беше така огорчен от това последно нещастие с пословиците му, щото не помисли да отиде втори път в министерството, а от есента на 1893 г. силите му взеха осезателно да отпаднат, тъй що печатането от него на втората част беше невъзможно. При всичко това той не преставаше да се занимава с тях, докогато перото можеше изпод ръката му да извива наредени букви, т.е. нещо няколко месеца преди да изгасне, но тая негова работа беше повече да се залъгва, отколкото да работи. И тъй, с пословиците покойният почна писателството си и с тях го приключи. Историята на събирането им е почти история на неговия живот и до една степен на неговата обществена и литературна деятелност — живот пълен със събития и приключения, деятелност широка, възвишена, благородна, която е

имала своето неоспоримо влияние върху епохата на нашето възраждане, която не е била без влияние и значение даже в епохата след нашето освобождение.

Преди да склуча тази почти пословична история на пословиците на покойния, длъжност ми се налага да поясня, че той лично е написал само оная нейна част, обнародвана в първия волюм, издаден през 1889 г. След втория апоплектически удар, като се залови да ги печата, той в начало нямаше време да я доизкара, а после не беше в състояние. За да не остане наполовин, недоизкарана, и догдето позволяваха силите на покойния, щом го виждах по-добре, по-спокоен и по-разположен, което беше рядко, отивах при него да ми диктува продължението ѝ, като се стараях от своя страна, доколкото беше възможно, да предам вярно това, което с мъка ми разказваше. Туй не беше лесна работа в дадените обстоятелства, защото се вълнуваше, като не можеше свободно да се изражава, което го мъчеше. Да избавя и него от излишни и опасни вълнения, а тъй също и себе си от тягостно състрадание, макар че целта ми беше да го увлека да ми разкаже колкото се може повече от историята на живота си, скоро се принудих да се огранича само с онова, което по-пряко се касаеше до предмета, и едва можах да изтръгна из него няколко отделни приключения от биографически характер и интерес. Тях предавам тъй, както съм ги записал под неговата диктовка. И колко малка, колко незначителна част от тия приключения, премеждия и събития из буйния му живот са изложени в тия къси страници, писани било набързо от самаго него или записани посред такива тъжни обстоятелства от мене! Даже и по тоя начин писана, аз едва можах да докарам историята на пословиците до съдбата, която ги постигна в Стара Загора, като оставих да довърша края ѝ сам, по личните мои припомнания.

В заключение мене не ми остава друго, освен да попрося читателите да бъдат снизходителни към труда на покойния за всичките негови недостатъци, като имат предвид не само печалната история на тяхното събиране, но и тежките обстоятелства и крайно неблагоприятните условия, в които печатането им се предприе от него и довърши от мене.

София, 17 октомври 1897 г.

Иван П. Славейков

[0] Първото издание на Славейковите „Пословици“ е излязло в две части. Втората част включва пословиците от буква О нататък. — Б.р. ↑

[1] Когато Загора попадна в ръцете на Сюлейман паша, аз бях в Цариград и получих твърде тъжовни новини за съдбата на баща си и домашните. Според едни слухове всички били погинали в клането; според други слухове някои от домашните в голямото число жени и деца, били откарани от полето на сраженията в Одрин. Аз бях писал няколко писма да питам приятели и роднини за тях и в това време, когато вземах мерки чрез чужденци приятели да намеря откараните по слух в Одрин домашни, получих от баща си писмото, за което е дума и от което по-доле правя извлечение. ↑

[2] От покойния има портрет, ваден през 1876 г., който г. Данов с взел за образец на литографическата сбирка на видните дейци; от епохата на нашето Възраждане. Има и друг портрет, ваден две години по-после, по време на Великото учредително събрание. Разницата между двата тия портрета е поразителна и подкрепя последните думи на цитирания пасаж. ↑

[3] Покойният е разказал много любопитни случаи и приключения във време на тоя поход и как Скобелев се е гордеел с него, но на тия работи мястото не е тук. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.